

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

וא"ו תשרי, ה'תשל"ה

חלק א – יוצא לאור לש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשפ"ג

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' אברהם מאיר בהרה"ח ר' חיים צבי הירש הכהן ז"ל

נלבי"ע ה' תשרי, שבת שובה, ה'תשל"ה

זרחי

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס על ידי בתו וחתנו

מרת גיטל בת לויבא מיכלא

ובעלה הרה"ת ר' שמואל חיים דוד בן ח'י שרה

לזכותם ולזכות כל יוצאי חלציהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

פישר

הוספה

[ט' טבת, ה'תשכ"ה]

כבוד המשתתפים בלימוד משניות בע"פ בכחב"ד
ה' עליהם יחיו

ש"ו

נעם לי להודע מהחלטתם הטובה ללמוד ש"ס משנה בע"פ במשך השנה
ולסיים ליום הששי דעשי"ת שנה הבע"ל ועכ"י לטובה ולברכה. ותי"ח ת"ח גם
על הקורת רוח ונח"ר שהביאה הידיעה.

מצילום כתי"ק, על גליון מכתב בתאריך זה — בו נכתב:

הננו להודיע לכ"ק שליט"א אודות הענין הנעלה שנתעוררו האברכים דכפר חב"ד
יחיו (בהתעוררות האברך ר' ישראל לוי"ן יחי') לארגן ענין חזרת המשניות בע"פ, אשר
כל אחד ישתתף בזה לקבל על עצמו בל"ג איזה מספר פרקים לפי כחו לחזור בע"פ,
באופן שכולנו כאחד נשלים בעז"ה לימוד כל השיתא סדרי משנה בע"פ במשך שנה זו,
לעילוי נשמת כבוד אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הרבנית הצדקנית נ"ע.

וכן עשינו כנ"ל והצלחנו בע"ה, ולעת עתה מספר הפרקים שהשתתפו בהן הם שלש מאות
וחמישים, ומקווים שבימים אלו בעזר ה' יתוספו משתתפים עוד להשלים כל השיתא סדרי.
קבלנו ידיעות שהמשתתפים כבר לומדים וחוזרים בזריזות. בדעתינו גם לבקר ולזור
במשך השנה לכל א' מהמשתתפים.

מבקשים אנחנו ברכת כ"ק שליט"א להצליח בפעולתינו ושיעזור השי"ת לכל
המשתתפים להשלים לקיים מה שקיבלו.

גבריאל שלמה זלקינד בן קייליא [כגן]
חיים-דובער בן חנה-פריידא-דבורה [חן]
ישראל יהודא בן לאה בילה [לויין]
זאב בן בליומא קסלמן
שמחה בן רייזיל גורודצקי
מאיר צבי בן פלה גרוזמן

ש"ו: = שלום וברכה.

ולסיים ליום הששי דעשי"ת שנה הבע"ל: וא"ו תשרי ה'תשכ"ו — יום היאָרצייט הראשון
של הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה.

הקורת רוח: ראה ע"ז בקשר לחלוקת לימוד המשניות לעילוי נשמתה בימי ה"שבעה" (עד
ליוה"כ"פ) — תו"מ התועדויות חמ"א (תשכ"ה ח"א) ע' 50.

ונח"ר שהביאה הידיעה: כאן רשם רבינו הוראה למזכירות: [דשבת ביום הראשון]*. והכוונה
בזה, כנראה, שנוסח המשך האגרת יהי' דשל המכתב כללי-פרטי מ"יום ראשון לפ' ובנ"י
יוצאים ביד רמה, ה'תשכ"ה" (ז' שבט) — אג"ק חכ"ג אגרת ח'תתקלב (וראה גם המכתב
כללי-פרטי מ"ר"ח שבט, ה'תשכ"ה" — אג"ק שם אגרת ח'תתקכז).

(* ויצויין שתחלה נכתב: [דשבת הקצר], אך רבינו העביר קולמוס על תיבת "הקצר", וכתב
(כבפנים).

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וילך, שבת שובה, יום ההילולא וא"ו תשרי הבע"ל"ט, הננו
מוציאים לאור חלק ראשון מהתועדות וא"ו תשרי ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה
(תדפיס מתורת מנחם — התועדויות חלק עז הנמצא בדפוס). חלק שני י"ל ליום
הכיפורים, וחלק שלישי ואחרון לש"פ האזינו, י"ג תשרי.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

יה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

מוצאי ר"ה, ה'תשפ"ג,

שנת הקהל,

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2022 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5783 • 2022

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

כולל גם — להתברך בכנות שגם הן תדלקנה נרות ויאירו את בתיהם, עד סוף כל הדורות, ובינתיים — לילך לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

בס"ד. שיחת יום א' פ' האזינו, וא"ו תשרי, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה!

א. נהוג בהתוועדות של וא"ו תשרי לערוך סיום על מסכתא, והרי ישנם כמה מסכתות, ובפרט שלדעת כמה אחרונים² יכולים לערוך סיום אפילו על פרק, הרי ישנם הרבה יותר פרקים מאשר מסכתות, כמובן,

אבל כיון שנמצאים בזמן שמאחד ר"ה עם סוכות, שעז"נ³ "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו", כמבואר בכ"מ⁴ שהענינים שבר"ה הם "בכסה" באים בגלוי "ליום חגינו", שקאי על חג הסוכות — הרי זה הזמן המתאים לערוך סיום על מסכתא סוכה.

ב. ואע"פ שישנה גם מסכתא יומא, שמתאימה לכך שנמצאים עתה לפני יום הכיפורים, כפי שמצינו בגאונים⁵ שכל המסכתא (לא רק הפרק האחרון) נקראת בשם "יום הכיפורים",

הרי ענין של התוועדות וסעודה אינו שייך לענין של יוהכ"פ, להיותו למעלה מאכילה ושתי',

[וכפי שמצינו שהענין שלא אוכלים ביוהכ"פ קשור עם העובדה שאז עומד יהודי בהיותו נשמה בגוף במעמד ומצב של מלאך⁶, כך, שישנם ב' המעלות, הן המעלה שיש אצל בני לגבי מלאכים, והן מעלת המלאכים שבנ"י זקוקים אליהם, כפי שאומרים בסליחות הפיוט "מכניסי רחמים" וכו' — ע"פ הפס"ד לומר זאת, לא בגלל שעושים אותם ח"ו בעלי-בתים, משפיעים כו', אלא שמבקשים שיהיו שלוחים טובים להכניס ולפעול ענין הרחמים וכו', כמבואר בפוסקים ובאחרונים, ועוד יותר בחסידות וקבלה⁷].

1) לפני ההתוועדות נמסרה הוראה ע"י ה"מזכירות" שיהי' לכל-הפחות מנין שיטלו ידיהם לסעודה (המו"ל).
2) ראה יסודי ישרון ח"ו ע' מג ואילך.
3) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתרי"י ס"ט. סתרי"ט ס"ט. וש"נ.
4) ראה הנסמן בלקוטי טעמים ומקורות לסליחות, ובספר המנהגים חב"ד ע' 64 הערה 40.
5) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.
6) ראה אגרת ר' שרירא גאון — מהדורת לוי"ן ע' 6 וע' 33. פי' רב האי גאון לכלים פכ"ו מ"ד. ועוד.
7) ראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתרי"י ס"ט. סתרי"ט ס"ט. וש"נ.
8) ראה הנסמן בלקוטי טעמים ומקורות לסליחות, ובספר המנהגים חב"ד ע' 64 הערה 40.

ולכן הרי זה מתאים יותר למסכתא ראש השנה, ע"פ מ"ש רבינו הזקן בשו"ע בתור פס"ד שבר"ה "נוהגין לאכול בשר שמן .. וכל מיני מתיקה .. אכלו משמנים ושתו ממתקים" (כמוזכר לעיל¹⁰),

ועאכו"כ שמתאים לחג הסוכות, ועד שלדעת רבי אליעזר יש חיוב לאכול בסוכה (לכל הפחות) י"ד סעודות¹¹, שלא מצינו זאת לא בפסח ולא בשבועות (שיהי' חיוב על מספר קבוע), כי אם בנוגע לסוכות.

ולכן, בין "בכסה", שאז ישנו הציווי "אכלו משמנים ושתו ממתקים", "ליום חגיגו", שאז ישנו גם הציווי "ושמחת בחגך"¹², ועד ש"שלש שמחות כתיב בחג"¹³ — מתאים יותר הענין של מסכתא סוכה. ואע"פ שכבר נערך פעם סיום על מסכתא זו¹⁴, כך, שיש לכאורה קדימה לבחור מסכתא שעדיין לא נערך עלי' סיום (נוסף לכך שגם עבור השומעים לא מגיע דבר ישן לענין שהוא דבר חדש) — הרי במסכתא זו עצמה יכולים לומר ענין חדש.

ובפרט בעניננו, הנה עיקר הטעם לבחירת מסכתא סוכה — כיון שיש לזה קישור למבצע הדלקת נרות ששייך לבנות ישראל, ולכן הרי זה קשור עם המדובר בסיום מסכתא סוכה, כדלקמן.

ג. המשך השיחה — הצעת הסוגיא בסיום המסכתא אודות ב' הדעות בטעם שקנסו משמרת בילגה, שהטעם העיקרי (שלכן יש בו שקו"ט) הוא בגלל המאורע דמרים בת בילגה, והנפק"מ להלכה, ש"משום ברת"י קנסינן ל"י לדידי"; הביאור בפירוש רש"י¹⁵ ש"ממילא טוב לצדיק טוב לשכיננו, דמדה¹⁶ טובה מרובה", שזהו "על¹⁷ אחת חמש

(8) או"ח סתקפ"ג ס"ד. וש"נ.
 (9) נחמ"ח, יו"ד.
 (10) שיחת יום ב' דר"ה ס"ד (לעיל ע' 12).
 (11) סוכה כז, א.
 (12) פ' ראה טז, יד.
 (13) יל"ש אמור רמז תרנד בתחלתו.
 (14) ראה שיחת כ"ף מנ"א תשי"ד בתחלתה (תו"מ ח"ב ע' 147). שיחת וא"ו תשרי תשכ"ח סכ"ח ואילך (תו"מ חנ"א ע' 80 ואילך). וש"נ.
 (15) שכשם שפירושו על התורה הוא פשוטו של מקרא, כך גם פירושו על הש"ס הוא לפי פשוטו של ש"ס, והיינו, שאף מרובה). פרש"י יתרו כ, ו.
 (16) סוטה ויומא שבהערה הבאה.
 (17) תוספתא סוטה רפ"ד. הובאה בתוד"ה מרים — סוטה שם. פרש"י יומא עו, א (ד"ה מרובה). פרש"י יתרו כ, ו.

ישראל¹⁸ נכון וטוב, שקודם הדלקת הנרות יתנו — בלי נדר — פרוטות אחדות לצדקה.

וכאשר יאמרו לילדה שהיא יכולה לקבל קופת צדקה משלה, כמו שיש לה נר שבת משלה, וכמו אמה, תשלשל גם היא פרוטות אחדות לקופת צדקה ואח"כ תדליק הנרות — הרי זה ירומם אותה ביהדותה באופן שאין לשער כלל, בהתחשב בתכונת נפשו של ילד, עד כמה נחקקים אצלו ענינים כאלו לעד ולעולמי עולמים.

נוסף על הענין שלהרגיל ילדים בנתינת הצדקה הוא ענין טוב בלאו הכי, כיון שעיי"ז מתרגלים להרגיש את הזולת, כך, שכאשר ילדה נותנת פרוטות אחדות שלה, הרי היא יודעת שהיתה יכולה להשתמש בהם עבור ענין של תענוג — תענוג גשמי כפשוטו, או תענוג רוחני — לעצמה, והיא מוותרת על זה, ונותנת באופן שלאחרי השבת או לאחרי היו"ט יגיע למישהו אחר שהיא לא מכירה ומעולם לא ראתה, היא יודעת רק שהוא אחד מהבריות של הקב"ה, ולכן מתנהגת באופן של "טוב לבריות"¹⁹.

וכאשר מרגילים אותה לעשות כן, הרי זה משנה טבע מדותי, ונעשה התחלה טובה על כל דבר טוב שמקוים ומתברכים שיראו אותו אצל הילדים בכלל, ובמיוחד אצל הבנות, ואפשר שאצלן נוגע הדבר יותר, כיון שבמשך הזמן תהי' כל אחת מהן "עקרת הבית"²⁰, להעמיד בתים ולהנהיג אותם, ולכן, כשהיא מתרגלת מקטנותה, כמ"ש²¹ "חנוך לנער על פי דרכו" [ומזה מובן גם בנוגע לבתו, שהרי מצות חינוך היא הן בנוגע לבנו והן בנוגע לבתו], אזי "גם כי יזקין לא יסור ממנה", וכאשר ירגילו אותה מקטנותה ליקח מכספה, שקיבלה במתנה או באופן אחר, וליתן לצדקה, ורק לאח"ז תדליק נר בשולחן שאח"כ תאכל עליו, הרי זה יפעל עלי' ואח"כ גם על הבית שבו תהי' "עקרת הבית", שיהי' מיוסד ובנוי על ענין הצדקה.

יא. וענין זה נעשה כלי לקבל את ה"צדקה" מהקב"ה — שכל הברכות נותן הקב"ה באופן של "צדקה", היינו, לא בגלל שהוא מחוייב ח"ו, אלא בתורת צדקה, כמ"ש²² "לך הוי' הצדקה", ונותן "בעין יפה"²³, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²⁴,

(70) ראה קיצור שו"ע סע"ה ס"ב. וראה תתעא. ע' תתנח ואילך.
 גם לעיל ע' 20. וש"נ.
 (71) קידושין מ, א.
 (72) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנ"ד, א.
 פרש"י ויגש מו, יט. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
 (73) משלי כב, ו.
 (74) דניאל ט, ז.
 (75) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
 (76) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

וכן הוא גם בנוגע להדלקת הנר, כאמור, שיש ענין נוסף בזה דוקא בדורות הכי אחרונים:

ישנם בתים שהאם לא יודעת את היוקר של הדלקת נרות בערב שבת וערב יו"ט, ואינה מקיימת מצוה זו (מאיזו סיבה שתהי' – בגלל שנשבתה לבין העכו"ם וכיו"ב, או מסיבה אחרת).

וכדי לפעול שגם בית זה יהי' מואר בנר שבת, ונר יו"ט, ב"שלוש בית" וכו' – הנה הדרך שתהי' דריסה רגל להכנס ולפעול שם היא ע"י הבת, שהיא תהי' זו שמתחילה להדליק נר בבית, ואח"כ תפעל גם על האם להדליק נרות (כנ"ל ס"ג).

ט. ובנוגע לשאלה אם הבת תדליק באותו חדר או בחדר אחר – הנה כאמור כמ"פ שאם יעמידו בדבר כמה תנאים, הרי זה עלול לגרום שבכמה מקומות לא יבוא הדבר לידי פועל, ולכן, יש לעשות זאת באופן היותר פשוט – דוקא בשולחן אחד, ובשולחן שבו אוכלים סעודת שבת, שבאותה שעה תראה הבת שדולקים הנרות שהאם הדליקה – ביחד עם הנרות שהיא (הבת) הדליקה, ולאורם יאכלו סעודת שבת וינגנו זמירות גם האב והאחים המבוגרים שהם "לומדים" גדולים ב"כולל".

וכדי להבהיר עוד יותר, ליתר שאת וליתר עוז, בנוגע לענין אמירת הברכה – הנה:

כשמדובר אודות ילדה קטנה – הרי בלא"כ בהכרח שהיא תדליק לפני האם, כדי שאם יהי' צורך לתקן משהו (להזיז את הגפרור או הפמוט וכו'), תוכל לעשות זאת האם קודם שקיבלה על עצמה את השבת.

ולכן, מוטב שתמיד תדליק הילדה תחילה, ואח"כ תדליק האם, כך, שאין חשש כלל בנוגע לברכה, הן בנוגע לילדה שמדליקה ומברכת לפני האם, והן בנוגע לאם, כיון שאצל הילדה הרי זה רק ענין של חינוך, ואילו אצל האם הרי זה ענין של מצוה.

י. אך למרות האמור לעיל שיש לעשות זאת באופן היותר פשוט עבור האם, כדי שיתפשט הדבר בכל בית ובית מישראל, אעפ"כ, דבר גדול ונכון לצרף עוד פרט:

איתא בספרים⁶⁹ שהדלקת הנרות הוא הזמן המסוגל שנשי ישראל מבקשות ופועלות אצל הקב"ה כל הדברים הטובים. ולכן, ישנו מנהג

(69) ראה מג"א או"ח שם סק"א. ועוד. וראה גם מכתב תשרי שנה זו (אג"ק ח"ל ריש ע' ח).

מאות¹⁸; וההוראה עד כמה יש להשתדל לפעול על בת ישראל (אפילו תינוקת – כלשון הגמרא: "שותא דינוקא"¹⁹) לעשות פעולה טובה – י"ל בפ"ע, ונדפס בהדרן ס"א-ב וס"י²⁰.

(והמשיך:;) ועאכו"כ כאשר בודאי יפעלו על ריבוי גדול בכמות, וריבוי גדול באיכות, כיון שע"י יתוסף בשמירת שאר המצוות, וכמו שע"י הדלקת נר נוסף נזכר ומודגש כללות ענין השבת, כפי שראו גם בפועל.

ונוסף לזה, שכאשר ילדה קטנה מדליקה נר שבת בבית כזה שלעת-עתה האמא לא מדליקה נרות, מאיזו סיבה שתהי', אזי נעשה ענין שהוא בדוגמת מ"ש בנוגע לזמן שקודם ביאת משיח: "והשיב לב אבות על בנים"²¹, כפירוש רש"י "על ידי בנים", ועד"ז בנוגע לאמהות – ע"י בנות (כדלקמן ס"ח)²².

והרי זו אחת מה"ברכות" שבהם מסיימת הגמרא מסכת סוטה – "בת קמה באמה כלה בחמותה"²³:

בנוגע לענינים דהיפך הברכה שנאמרו בפ' כי תבוא ובפ' בחוקותי, מבארים רבינו הזקן והצמח צדק²⁴, שנוסף לכך שיחולו "על אויבין ועל שונאין אשר רדפו" (כמ"ש בפ' נצבים²⁵), הנה גם לפי פשטות הכתובים (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו²⁶) שקאי על בני" עצמם, ישנו הפירוש שזוהי ברכה שנאמרה בלשון כזה כדי שלא יזיק כו' (כמבואר בלקו"ת פרטי הדברים).

ועד"ז בנוגע למ"ש "בת קמה באמה כלה בחמותה" – כפי שרואים בפשטות, שדוקא בדורנו זה נתהפך הדבר לברכה ולמעליותא, שה"בת" היא דתית יותר מאשר אמה, והכלה היא דתית יותר מאשר חמותה, ובאופן שאין זה מביא לידי פירוד ח"ו, אלא סוכ"ס נעשית הגברת הרוחניות על הגשמיות גם אצל האם – להשיב לב אמהות ע"י בנות, ועד"ז בנוגע לכלה וחמותה.

(21) מלאכי בסופו.

(22) ראה גם ת"מ שם ס"ע 317 ואילך. וש"נ.

(23) ראה גם ת"מ ח"א ע' 100. וש"נ.

(24) ראה לקו"ת בחוקותי מח, סע"א ואילך. וראה גם אוה"ת תבוא ע' תתצב ואילך.

(25) ל, ד.

(26) שבת סג, א. וש"נ.

(18) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיש בזה עוד דיוקים, וכפי שיתבאר לקמן (סי"ז).

(19) דאף שהמאורע הבלתי-רצוי עצמו הי' לאחרי הנישואין וכו', הרי הסיבה לכך התחילה מזה שבהיותה תינוקת שמעה את אבי' ואמה לדבר באופן כך וכך, ואילו היו מבהירים זאת בקטנותה, לא הי' מגיע כל מה שאירע אח"כ שפעל על המשמרת כולה.

(20) לקמן ע' 75 ואילך; ע' 89 ואילך.

ועי"ז ניתוסף בענין של שמירת שבת ובענין הכשרות, ועד לטהרת המשפחה וכו' — שזהו כללות ענין ג' המצוות שנצטוו נשים במיוחד, שראשי-תיבות שלהן "חנה" או "החן"²⁷:

הענין של חלה, כמ"ש²⁸ "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", שמורה לא רק על כשרות המאכלים, אלא גם על קדושת המאכלים,

הענין של הדלקת הנר, היינו, שהבית שמשמש לאורה נעשה מואר מענין של מצוה, והרי הדין בשו"ע בנוגע לנר שבת שצריך "שתהי' ההדלקה עצמה ניכרת שהיא לכבוד השבת" (משא"כ "מתעסק")²⁹, וענינו בפשטות, שצריך לידע שבשעה שיושב לאכול וליקח כלי האכילה וכו', הרי זה צ"ל מואר באור ד"אשר קדשנו במצוותיו וצונו".

ועד"ז — ועיקרי יותר — הענין של שמירת טהרת המשפחה (נדה), שמביא אח"כ לדורות ישרים.

סיום השיחה, בענין "טוב לצדיק טוב לשכינו", שהקב"ה נעשה "שכן" לבנ"י שמקמים המשכן שעל ידו "ושכנתי בתוכם"³⁰, והמשכת "מדה טובה מרובה", "על אחת חמש מאות", שרומז על מהלך ת"ק שנה שבין הארץ לרקיע³¹, שצריך לדלגו ולחבר שמים וארץ — נדפס בהדרן סי"א³².

* * *

ד. דובר כבר כמ"פ שבתורה מדוייקים כל הפרטים, וכידוע שמ"ש הרמב"ם במורה נבוכים³³ בנוגע למשלים שבתורה, שנוגע שכללות ענין המשל יהי' מתאים לנמשל, אבל לא כל הפרטים, הרי זה רק לפי אופן לימוד הענינים כפי שהם ב"מורה נבוכים", משא"כ כפי שהענין הוא ע"פ דרך ההלכה, ועאכו"כ ע"ד הסוד, הנה כל פרט וכל אות הוא באופן מדוייק³⁴, כפי שרואים שלמדים כמה ענינים להלכה למעשה מוא"ו יתיר³⁵ וכיו"ב, ועאכו"כ שפרט שלם מוכרח להיות מדוייק.

ובהתאם לכך יש לדייק בסיפור אודות מרים בת בילגה, שבגללו נענשה משמרת כהונה ש"קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה" —

(27) מג"ע עה"ת פ' שלח (ד"ה ג' מצוות (יז, ד) — בשם הגהות מיימוניות (בסו"ס זרעים (בסופן)).
(28) שלח טו, כ.
(29) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"ו. וש"נ.
(30) ראה גם תו"מ ח"ע ע' 230. וש"נ.
(31) ראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד.
(32) לקמן ס"ע 90 ואילך.
(33) בהפתיחה (בדרך השני). וראה גם תו"מ חס"ב ע' 260. וש"נ.
(34) ראה גם תו"מ ח"ע ע' 230. וש"נ.
(35) ראה גם לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד.
(30) תרומה כה, ח.

ח. וזהו אחד מהפרטים בנוגע לחינוך הבנות, כפי שיכולים לתאר את התגובה כשיאמרו לילדה שיש לה "פמוט" משלה, וביכלתה לקיים מצוה משלה, שאינה שייכת אפילו לאבי', או אחי' שהולך ללמוד בשיבה או ב"כולל" — לא להם ניתנה המצוה, אלא לאמה, וגם לה, כיון שבמשך הזמן תהי' גם היא לאם, ועד אז — יכולה גם היא להאיר בית יהודי.

ואין זה ענין שנאמר כדי לשדל אותה לקיים מצוה, אלא בגלל שכן היא האמת — שזוהי מצוה שניתנה לנשי ובנות ישראל.

והרי הכל מודים, לכל הדעות, שכאשר האב ואם לא נמצאים בבית (מאיזו סיבה שתהי', בגלל שיצאו לנסיעה), הנה בבוא ערב שבת וערב יום-טוב, צריכה הבת להדליק נר שבת או נר יום-טוב בכרכה; כך הוא הדין לכל הדעות, כפי שהי' גם בדורות שקדמונו, לא רק בדורות אלו.

אך כאשר האם נמצאת בבית, אזי ישנו הענין שרצו להבהיר ולהבטיח שהבת תדע שהיא נמצאת תחת המרות של האם, ולעת-עתה עלי' לראות וללמוד מה שהאם עושה, ולא להיות יותר מדי עצמאית וכו', — זהו כנראה אחד הטעמים שלא רצו שהבנות ידליקו בפני עצמן, שכן, בשלמא בנוגע לנר חנוכה שהדלקתו "על פתח ביתו מבחוץ", "משום פרסומי ניסא"³⁶, מובן, שענין של פרסום אינו עולה בקנה אחד עם ענין הצניעות של בת ישראל. אבל נר שבת ונר יום-טוב³⁷ קשור עם "שלום בית"³⁸, והדלקתו דוקא בביתו. אלא שכנראה הי' אחד הטעמים שהבת לא תדליק, בגלל שרצו להרגיל את הבת (כמו את הבן) לידע ולהכיר במרות של האב והאם —

ולכן נקטו את ההדגשה בנוגע לדין ש"סגי בנר אחד לכל בני ביתו" (כנ"ל ס"ו).

ובאמת היו יכולים עכ"פ להשתדל שהבת תדליק בחדר אחר, שאז יוצאים מכל הפקפוקים שבדבר, לפי כל הדעות³⁸, ואעפ"כ השתדלו להיפך, שהבת תהי' נוכחת בשעה שהאם מדליקה נרות על השולחן שעליו אוכלים, שע"ז תתקשר יותר עם אבי' ואמה וכו' — בדוגמת ההנהגה בנוגע לחינוך בכלל, שהבת קיבלה את חינוכה מהאם, ולא ממורה.

אך כאמור שבנוגע לחינוך ראו שחייבים לעשות שינוי כדי להציל כו', דכיון שיש "בקעה" חדשה, מוכרחת להיות תוספת בהנהגה כו'.

(66) שבת כא, ב ובפרש"י.
(67) ראה לבוש או"ח סוסתקי"ד.
(68) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרס"ג ס"י. וש"נ.

הבנות שמסביבה, והתחילה בתנועה והשתדלות שיתחילו לייסד בתי-ספר לבנות, כי, אם ישלחו ילדה ל"מלמד" או "מלמדת" בבית, וכל אחת תלמד לבדה, או עם ילדה נוספת אבל ללא "דיבוק חברות"⁶¹, אזי לא יהי' לזה קיום.

ובכן: מבלי הבט על כך שבמשך עשרות דורות לא הי' ענין זה אצל בנות ישראל — רואים עתה ההכרח בנוגע לחינוך הבנות, שתהי' השתדלות מיוחדת שיקבלו החינוך דוקא בבית-ספר, ודוקא ברבים, ודוקא לא בבית, אלא לילך לבנין בפ"ע, שעניני הבית לא יבלבלו כו'.

ולכאורה, כיון ש"לא בשופטני עסקינן"⁶², ועאכו"כ לא בגרועים יותר — מדוע שולחים ילדות מבתיים דתיים שגם הן ילכו לבית-ספר, כדי להבטיח את אלו שזקוקות לזהירות והבהרה!?

ומכאן רואים, שאם רוצים שיהי' קיום לדבר, אי אפשר לעשות חילוקים, לומר, שמי שהיא בת של "ראשיכם שבטיכם", לא ישלחו לבית-ספר, ומי שהיא בת של "חוטב עציך" ו"שואב מימך"⁶³, הנה כיון ששם יש חשש וכו', וכו', יעשו עבורה בית-ספר!

וכפי שראו בפועל, ש"ראשיכם שבטיכם" הידרו לשלוח את בנותיהם שגם הן ילכו ללמוד בבתי-ספר.

וענין זה נעשה דוקא בדורות הכי אחרונים ועד לדור האחרון, ולא זו בלבד שלא מוצאים שיהי' בזה גרעון, אלא אדרבה: מיום ליום, משבוע לשבוע ומחודש לחודש, רואים יותר את ההכרח הכי גדול שבנוגע לחינוך הבנות יש צורך באמצעים חדשים, שלפני שלש דורות (לא זו בלבד שלא עשו אותם, אלא) שללו אותם בתוקף, בגלל ענין של היפך הצניעות, והיפך "כבודה בת מלך פנימה" וכו' וכו' (שכל חששות אלו אינם קיימים בנוגע להדלקת הנרות).

ואעפ"כ, כאמור, לא התייראו שינהיגו מנהג חדש, וכידוע הפתגם שאומרים בשם החתם-סופר⁶⁴, ש"חדש" הוא ענין שאסור מן התורה וכו', כיון שראו שזהו בבחינת "בקעה מצא וגדר בה גדר"⁶⁵, והיינו, שכיון שניתוספה "בקעה" חדשה, בהכרח שיהי' "גדר" חדש, שכן, ה"בקעה" היא חדשה, ולכן לא מספיקה ההנהגה כפי שהיתה בדורות שהיו כתיקונם.

(61) ע"פ אבות פ"ו מ"ו. (64) ראה שו"ת שלו אור"ח סוסכ"ח. ועוד.
 (62) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, וראה גם תו"מ חס"ו ריש ע' 40. וש"נ.
 א. ועוד. (65) עירובין ו, א. וש"נ.
 (63) ר"פ נציבים.

ש"היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח", כי, הן הטבעת והן החלון קשורים עם עבודת הכהנים, שעיקרה "להקריב לי חלב ודם" (כמ"ש ביחזקאל³⁶) על המזבח.

וענין זה ישנו גם באופן הפכי מההנהגה בלתי רצוי' הנ"ל — בצד הקדושה, ב"מדה טובה" ש"מרובה חמש מאות פעמים" (כנ"ל ס"ג), ובאופן ששייך גם בזמן שאין ביהמ"ק קיים — כדאיאת בגמרא³⁷ "כתיב³⁸ המזבח עץ שלש אמות גבוה .. וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשולחן .. כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל (כדאיאת בגמרא במסכת כתובות³⁹: "מזבח מזיח ומזין מחבב מכפר"), ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו", היינו, ששולחנו של כל אדם בביתו הוא בדוגמת המזבח.

ושולחנו של אדם שייך במיוחד לנרות שבת, כמבואר בשו"ע⁴⁰ ש"עיקר מצות הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו", והיינו, שהשולחן שאוכלים עליו בשבת צריך להיות באופן הקשור עם "נר מצוה ותורה אור"⁴¹, ובאופן של "שלום ביתו" — ע"י הדלקת נר שבת, שהיא מצוה מיוחדת שנמסרה לנשים, ועד שהדין הוא שאם הבעל אומר שהוא רוצה להדליק, יכולה האשה למחות בידו ולומר שזה שייך אלי⁴².

ה. וכאן בא הענין המדובר לאחרונה⁴³ — בנוגע לבנות שעדיין אינן נשואות, ואפילו קודם שהגיעו לבת מצוה, כפי שדובר לפני"ז נקודות בזה, ועכשיו הוא הזמן המתאים לערוך את הסך-הכל בזה.

ובהקדמה — שישנם שתי נקודות שיכולים לעכב בזה, נקודה אחת — מצד הדין, ונקודה שני' — מצד "מנהג אבותיהם בידיהם"⁴⁴, שלא לשנות מנהג שרגילים בו, כדלקמן.

ו. מצד הדין — השאלה היא בנוגע להדלקת הנרות בכרכה (שהרי הדלקה ללא ברכה אינה ענין ששייך ונוגע לדין כלל).

אך על זה ישנו "מעשה רב"⁴⁵ — כידוע שהראי' הטובה ביותר

(36) מד, טו. (42) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ה. וש"נ.
 (37) ברכות נה, רע"א. וש"נ. (43) ראה שיחת יום ב' דר"ה ס"א ואילך (לעיל ע' 17 ואילך). וש"נ.
 (38) שם מא, כב. (39) יו"ד, ב.
 (40) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסרס"ג. פסחים פ"ד ה"א.
 (41) שבת כא, א. וש"נ.
 (42) משלי ו, כג.

היא כשרואים הנהגה בפועל, מיוסד על דברי הגמרא במסכת ב"ב⁴⁶: "אין למדין הלכה לא מפי למוד וכו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה" — כפי שרואים ההנהגה בפועל בבית הרב שגם הבנות הדליקו בברכה; וכיון שכך הי' בדורות האחרונים, הרי בודאי שנמשך מדור לדור מה שהונהג לפניו — מסתמא החל מראש ה"שלשלת" — רבינו הזקן, שהי' פוסק הן בנגלה והן בנסתר.

ואין לומר שרבינו הזקן לא קיבל את הטענות שיש לנגד זה — שהרי אדרבה: בקונטרס אחרון לשו"ע⁴⁷ משמע שרק אשה אחת צריכה להדליק בכל הבית כולו, כמ"ש רבינו הזקן: "זה פשוט דבני ביתו אינם צריכים נר לכל אחד ואחד, דאפילו בנר חנוכה אמרו⁴⁸ איש וביתו, והמהדירין שם (נר לכל אחד ואחד) היינו משום פרסומי ניסא, ובנר שבת לא אשכחן הידור זה", אלא "סגי בנר אחד לכל בני ביתו .. ומבואר להדיא מלשון המשנה⁴⁹ הדליקו את הנר, ולא הדליקו נרות וכו'"; ואעפ"כ, דוקא רבינו הזקן הנהיג בנוגע לפועל כהדעה השני' שהכריעה אצלו בנוגע למעשה בפועל.

והרי זה פלא גדול — כיון שבנוגע לנר חנוכה שמפורש בגמרא "המהדירין נר לכל אחד ואחד", מנהג בית הרב שדייקו שנשים לא הדליקו נר חנוכה [ורק כאשר הבעל הי' נוסע, הי' הסדר שצוה שאשתו תדליק⁵⁰, משא"כ בהיותו בביתו הי' הדיוק שנשים לא ידליקו]⁵¹; בנוגע לזכרים — הדליקו הבנים נרות חנוכה בפני עצמם, היינו, שבנוכחות האב, הרבי הנשיא, הדליק גם הבן בפ"ע, משא"כ נשים — לא רק קטנות לא הדליקו, ולא רק בת-מצוה לא הדליקה, אלא אפילו אשתו בעצמה לא הדליקה (מאיזה טעם שיהי'). וכיון שלא עשו מזה ענין חשאי, ופירסמו זאת, הרי זה סימן שזוהי הוראה לרבים.

וענין זה מבטל את החשש שמצד הדין, שמא אין זו ברכה שצריכים לאמרה כו'.

ז. אך עדיין נשארת הנקודה הנוספת (שחשובה לא פחות מהחשש בנוגע לברכה שלא תהי' לבטלה) — שכיון שנהגו כמה שנים או כמה דורות באופן שונה, אין לשנות את המנהג.

(46) קל, ב.

(49) שם לד, א.

(47) שם סק"ה. וראה גם תו"מ חע"ז ע' 21.

(50) ראה סה"ש תשו"ע ע' 21.

(51) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 69.

ובהערה 2 שם. וש"נ.

(48) שבת שם, ב.

ועל זה באה ההוכחה (כמדובר בקיצור לעיל⁵²), שדוקא בחינוך הבנות עשו שינוי עיקרי, בהסכמת גדולי ישראל, ואח"כ ראו כיצד הציל הדבר עשירות אלפים בתי ישראל:

המנהג בישראל הי' שמוכרח להיות בית-ספר לזכרים, לילדים ולנערים ולבחורים.

וכפי שמביא רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁵³ אודות "תקנת חכמים (שיכולים לכוף את קיומה) להושיב מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר .. ולהטיל שכר מלמדי כל התינוקות שבעיר .. על כל הקהל שבעיר". ועד שמצינו במדרש⁵⁴ שאלו שמתעסקים עם "חדר", תלמוד-תורה וישיבה, נקראים "נטורי קרתא", ששומרים את כל העיר.

וכל כך גדול העילוי שבדבר, עד ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש"⁵⁵, והדיוק בזה — שלא נאמר ש"אין מבטלין תלמוד תורה של תינוקות", אלא "תינוקות של בית רבן", שזהו ה"חדר", תלמוד-תורה וישיבה שבהם לומדים עם התינוקות.

ואילו בנוגע לבנות — הנה לא זו בלבד שלא מצינו שהי' בית-ספר תמידי לבנות (שבו ילמדו עכ"פ ההלכות הצריכות להן⁵⁶), אלא בכמה מדינות הי' הדיוק ש"כל כבודה בת מלך פנימה"⁵⁷, ובמילא אין לה לטייל ברחוב בכל יום לבית-ספר ומבית-ספר וכו'.

וכפי שמצינו אפילו בנוגע ללאה, שהיתה מד' האמהות, שהעובדה ש"יצאנית היתה" (כמובא בפירוש רש"י⁵⁸), הי' ענין שהביא אח"כ תוצאות בלתי-רצויות; ועאכ"כ בנוגע לילדה שצריך לחנכה — דייקו להחזיקה בבית, באופן ש"כל כבודה בת מלך פנימה"; והדינים והענינים שצריכה לידע — הנה "כאמה בתה"⁵⁹, שתלמד מאמה, או מאחותה הגדולה, או מסבתה.

אמנם, כשנעשה מעמד ומצב ש"אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים וכו'"⁶⁰, וראו את גודל החושך כפול ומכופל שבגלות — נמצאה אשה צדקנית שהרגישה מה שנעשה עם

(52) שיחת יום ב' דר"ה סי"ב (לעיל ע' 18).

(56) ראה הל' ת"ת שם הי"ד. וש"נ.

(57) תהלים מה, יד. הובא ברמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.

(53) פ"א ה"ג.

(54) פתיחתא דאיכ"ר ב. וראה ירושלמי

חגיגה פ"א ה"ז.

(55) שבת קט, ב. הובא בהל' ת"ת שם

(58) וישלח לד, א.

(59) יחזקאל טז, מד.

(60) שם קיב, ב. וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14. וש"נ.